

Valfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande om åtgärder för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör frågor om försöksverksamhet med rösträtt från 16 år, valobservatörer, valbarhet, valhemlighet och valsedlar.

Utskottet avstyrker efter förenklad beredning ett antal motionsyrkanden som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet behandlat tidigare under valperioden. Dessa motionsyrkanden rör frågor om rösträtt, personval, objektiva jämförelser mellan partiets valprogram, skilda valdagar, namn på valkretsar och en särskild valkrets för utlandssvenskar.

I betänkandet finns tre reservationer (SD, V) och tre särskilda yttranden (M, SD, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

Ett fyrtiotal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år	6
Valobservatörer	8
Valbarhet	9
Valhemlighet och valsedlar	10
Ökat valdeltagande bland utlandssvenskar	15
Motioner som bereds förenklat	20
Reservationer	21
1. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år, punkt 1 (V)	21
2. Valbarhet, punkt 3 (SD)	21
3. Valhemlighet och valsedlar, punkt 4 (SD)	22
Särskilda yttranden	24
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (M, C, L, KD)	24
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (SD)	24
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (V)	24
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	25
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17	25

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:61 av Robert Hannah (L),

2016/17:264 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 3 och

2016/17:3318 av Jabar Amin (MP).

Reservation 1 (V)

2. Valobservatörer

Riksdagen avslår motion

2016/17:610 av Fredrik Malm (L) yrkande 1.

3. Valbarhet

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:691 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1 och

2016/17:3324 av Jan Ericson m.fl. (M) yrkande 1.2.

Reservation 2 (SD)

4. Valhemlighet och valsedlar

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:252 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2016/17:368 av Rickard Nordin (C),

2016/17:610 av Fredrik Malm (L) yrkande 2,

2016/17:2124 av Edward Riedl (M),

2016/17:2277 av Markus Wiechel (SD) och

2016/17:3470 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 3 (SD)

5. Ökat valdeltagande bland utlandssvenskar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3293 av Andreas Norlén m.fl. (M) yrkandena 1–4.

6. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:264 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkandena 1 och 2,

2016/17:409 av Finn Bengtsson (M),

2016/17:1265 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) yrkande 3,

2016/17:1321 av Jabar Amin (MP),

2016/17:1456 av Hans Wallmark (M),

2016/17:1468 av Boriana Åberg (M) delyrkandena 2 och 3,
2016/17:1557 av Betty Malmberg (M),
2016/17:1774 av Birgitta Ohlsson (L) yrkandena 1–4,
2016/17:1791 av Fredrik Schulte (M),
2016/17:2343 av Kent Ekeröth m.fl. (SD) yrkandena 1–3,
2016/17:2990 av Peter Helander och Staffan Danielsson (båda C),
2016/17:3086 av Cecilia Widegren m.fl. (M, C, KD) yrkandena 1 och 2,
2016/17:3324 av Jan Ericson m.fl. (M) yrkande 1.1 och
2016/17:3470 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 3.

Stockholm den 23 mars 2017

På konstitutionsutskottets vägnar

Andreas Norlén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Norlén (M), Björn von Sydow (S), Hans Ekström (S), Annicka Engblom (M), Veronica Lindholm (S), Jonas Millard (SD), Maria Abrahamsson (M), Jonas Gunnarsson (S), Per-Ingvar Johansson (C), Agneta Börjesson (MP), Patrick Reslow (M), Fredrik Eriksson (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Laila Naraghi (S), Berit Högman (S), Allan Widman (L) och Sofia Modigh (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 38 motionsyrkanden om valfrågor från allmänna motionstiden 2016/17. Motionsyrkandena rör frågor om försöksverksamhet med rösträtt från 16 år, valobservatörer, valbarhet, valhemlighet, valsedlar samt ökat valdeltagande för utlandssvenskar. Utskottet behandlar i förenklad ordning ett antal motionsyrkanden som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet behandlat tidigare under valperioden. Dessa motionsyrkanden rör frågor om rösträtt, personval, objektiva jämförelser mellan partiers valprogram, skilda valdagar, namn på valkretsar och en särskild valkrets för utlandssvenskar.

Vid utskottets sammanträde den 21 mars 2017 informerade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap om sitt arbete med frågor om informationssäkerhet och informationspåverkan inför valen 2018.

Utskottets överväganden

Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en sänkt rösträttsålder till 16 år.

Jämför reservation 1 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2016/17:264 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 3 föreslås en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år vid val till kommunfullmäktige i en eller flera kommuner. I motionen anförts att en sänkt rösträttsålder är en möjlighet att vitalisera demokratin och ett sätt att ge fler möjlighet att vara aktiva i demokratin. Bland annat Demokratiutredningen har föreslagit en sänkt rösträttsålder. Huvudsyftet med en sänkning av rösträttsåldern är enligt motionärerna att ta till vara ungas intresse och engagemang för politik. Det ger även unga ett direkt inflytande över samhällsutvecklingen, vilket är ett av målen med den nationella ungdomspolitik. Erfarenheterna av en sänkt rösträttsålder i andra länder är goda, t.ex. i Tyskland, Österrike och Norge.

Även i motion 2016/17:61 av Robert Hannah (L) föreslås en försöksverksamhet med rösträtt från 16 år i kommunalval. I motionen hänvisas till Demokratiutredningens förslag.

Jabar Amin (MP) föreslår i motion 2016/17:3318 ett försök med en sänkning av rösträttsåldern till 16 år. Motionären hänvisar till att en studie visat att intresset för politik och samhällsfrågor har ökat bland ungdomar de senaste åren. Vidare anför motionären att det är angeläget att öka ungas inflytande på samhällsutvecklingen. En sänkning av rösträttsåldern skulle ge en bättre åsiktsrepresentativitet.

Gällande ordning

I dag måste man ha fyllt 18 år senast på valdagen för att få rösta. Det gäller vid alla val och vid kommunala folkomröstningar.

Enligt 3 kap. 4 § första stycket regeringsformen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt 18 år rösträtt vid val till riksdagen. Den som har rösträtt vid val till riksdagen har rösträtt också vid val till Europaparlamentet enligt 1 kap. 4 § vallagen (2005:387). När det gäller de kommunala valen regleras rösträttsåldern i 4 kap. 2–3 §§ kommunallagen (1991:900), och när det gäller kommunala folkomröstningar i 5 § lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

Utredningsbetänkandet Låt fler forma framtiden!

Demokratiutredningen föreslår i sitt betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år vid valen till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Enligt förslaget ska försöksverksamheten genomföras i kommuner som ansöker till regeringen om detta, och därefter ska den följas upp och utvärderas. En sänkning av rösträttsåldern till 16 år innebär enligt utredningen att genomsnittsåldern för förstagångsväljare blir 18 år, jämfört med nuvarande 20 år. Det skulle innebära ett incitament för unga att intressera sig för den lokala politiken och därmed motivera fler att vilja ta ett förtroendeuppdrag. Genom att rösträttsåldern infaller då en person fortfarande går i skolan ökar också samhällets möjligheter att påverka ett röstningsbeteende på längre sikt. Samtidigt ger det skolan ett konkret tillfälle att undervisa om demokratifrågor. En försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder är dessutom, anför utredningen, i linje med det nationella målet för ungdomspolitik, som innebär att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Försöksverksamheten ska enbart gälla kommunala val och folkomröstningar, i vilka flera frågor som direkt berör ungas vardag avgörs. När det gäller val till riksdagen anser utredningen att det är viktigt att rösträtten även fortsättningsvis är knuten till myndighetsåldern.

Demokratiutredningen överlämnade sitt betänkande den 18 januari 2016. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Budgetpropositionen för 2017

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 17 s. 158) anges att målet för ungdomspolitik, att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen, gäller alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år. Den tredje delen av målet, dvs. inflytande över samhällsutvecklingen, innebär enligt propositionen en uttalad målsättning att ungdomar ska finnas med i samhällsbygget och att ungdomar har en uttalad rätt till inflytande.

Tidigare behandling i utskottet

I betänkande 2015/16:KU13 behandlades motionsyrkanden om en sänkt rösträttsålder. Utskottet noterade att Demokratiutredningen föreslagit en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder i kommunala val och folkomröstningar; och att det förslaget var under beredning. Utskottet ansåg att den fortsatta beredningen av Demokratiutredningens förslag borde avvaktas.

Motioner om rösträttsålder behandlades även av utskottet våren 2012 (bet. 2011/12:KU3 s. 6 f.). Senare under samma valperiod har motsvarande yrkanden behandlats i förenklad ordning. Vid sin behandling av motionerna våren 2012 noterade utskottet att Grundlagsutredningen gjort bedömningen att

sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder inte bör brytas. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning när det gäller 18-årsgränsen för rösträtt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att beredningen av Demokratiutredningens betänkande inte bör föregripas och avstyrker därför motionsyrkandena.

Valobservatörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om valobservatörer vid valen 2018.

Motionen

I motion 2016/17:610 av Fredrik Malm (L) yrkande 1 föreslås att nödvändiga åtgärder ska vidtas för att få till stånd en oberoende valövervakning av de svenska valen 2018. Motionären anför att regeringen bör bjuda in oberoende internationella valobservatörer till valen 2018 för en förstärkt granskning av de svenska valen. Det kortsiktiga målet med valövervakning är att dokumentera valfusk och brister i valsystemet. De långsiktiga målen är att förhindra valfusk och bidra till utvecklingen av ett legitimt system genom att ge rekommendationer till lagstiftare och myndigheter. Dessutom kan enligt motionären medborgarnas kunskap om och insyn i valen öka.

Bakgrund

Offentlighet vid val

All röstmottagning och rösträkning är offentlig. Det betyder att vem som helst får komma och titta hur röstmottagningen och rösträkningen genomförs.

Av 11 kap. 1 § vallagen (2005:837) framgår att den preliminära rösträkningen i vallokal är offentlig. I 12 kap. 1 § anges att valnämnden ska sammanträda på onsdagen efter valdagen för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Sammanträdet är offentligt. Länsstyrelsen ska göra den slutliga rösträkningen och enligt 13 kap. 1 § är denna förrättning offentlig.

Valobservation

EU och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) gör valobservationer efter inbjudan från länder där val ska hållas. En sådan insats observerar valprocessen både före och under valdagen och följer upp det slutliga resultatet. Insatserna ska stärka demokratiska val. Valövervakning

sker både i väletablerade demokratier och i nya statsbildningar. Världlandet bjuder in OSSE:s deltagande stater och en valövervakningsmission sätts samman av kontoret för demokrati och mänskliga rättigheter (ODIHR).

På Valmyndighetens webbplats anges att det inför varje val i Sverige kommer organisationer och grupper för att observera valen. OSSE observerade valet i Sverige till Europaparlamentet 2009. Inför valen 2010 genomförde OSSE och ODIHR en s.k. Needs Assessment Mission i Sverige för att utreda om det fanns ett behov att sända valobservatörer vid valet 2010. Utredningen ledde till att OSSE inte rekommenderade någon valrelaterad observation för de allmänna valen den 19 september 2010. Inför valen 2014 bjöd regeringen in OSSE att observera de svenska valen, men någon observation genomfördes aldrig. Enligt uppgift från Regeringskansliet brukar regeringen inför varje val bjuda in OSSE som observatör.

Utskottets ställningstagande

Utskottet förutsätter att regeringen liksom tidigare bjuder in OSSE:s valobservatörer till valen 2018 och anser inte att riksdagen behöver ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandet avstyrks.

Valbarhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valbarhet.
Jämför reservation 2 (SD).

Motionerna

I motion 2016/17:691 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1 föreslås att åldersgränsen för valbarhet till riksdagen höjs och att tidigare yrkeserfarenhet ska vara ett krav för valbarhet.

I motion 2016/17:3324 av Jan Ericson m.fl. (M) yrkande 1 i denna del föreslås att valbarhet till riksdagen och i kommunala val bör kopplas till svenskt medborgarskap.

Gällande ordning

Av 3 kap. 4 § regeringsformen följer att varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt 18 år kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

Några andra begränsningar i form av valbarhets- och behörighetsvillkor för riksdagsledamöter och ersättare för dessa finns inte.

Enligt 4 kap. 5 § kommunallagen (1991:900) väljs ledamöter och ersättare i fullmäktige bland dem som har rösträtt. Av 4 kap. 2 § framgår att rösträtt vid

val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har den som är folkbokförd i kommunen, senast på valdagen fyller 18 år och är medborgare i Sverige eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare), är medborgare i Island eller Norge, eller för det fall de är andra utlänningar, har varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen. Rösträtt vid val till landstingsfullmäktige har enligt 4 kap. 3 § den som är röstberättigad vid val till kommunfullmäktige i en kommun inom landstinget.

Av artikel 22 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt följer att varje medborgare som är bosatt i en medlemsstat där han eller hon inte är medborgare ska ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt på samma villkor som medborgaren i den staten. Närmare bestämmelser om utövandet av dessa rättigheter finns i rådets direktiv 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Medlemsstaterna kan för att skydda sina egna nationella intressen bestämma att endast deras egna medborgare är valbara till en grundläggande lokal förvaltningsenhet kommunstyrelse. En sådan bestämmelse får emellertid inte i oproportionerligt hög grad påverka valbarheten för medborgare från andra medlemsstater.

Tidigare behandling i utskottet

I betänkande 2011/12:KU15 behandlades en motion om en ändring av regeringsformen så att endast personer med enbart svenskt medborgarskap skulle kunna vara valbara som ledamöter till riksdagen. Utskottet fann inte skäl att förorda en översyn av frågan om ytterligare behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen. Utskottet vidhöll därmed sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte de då aktuella motionerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att valbarheten vid kommunala val delvis grundar sig på fördraget om EU:s funktionssätt. Utskottet anser inte att det finns skäl för någon förändring av villkoren för valbarhet till riksdagen eller till landstings- och kommunfullmäktige. Motionsyrkandena avstyrks.

Valhemlighet och valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valhemlighet och valsedlar.
Jämför reservation 3 (SD).

Motionerna

I motion 2016/17:252 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 1 föreslås att valhemligheten ska stärkas. I motionen (yrkande 2) föreslås även ett system med en gemensam valsedel för alla partier. Att väljaren öppet ska ta valsedlar från ett bord inskränker tanken med hemliga val. En annan aspekt enligt motionären är att det uppmärksammats att valsedlar försvinner från borden på valdagen.

Ett system med gemensamma valsedlar föreslås också i motion 2016/17:2277 av Markus Wiechel (SD). I motionen anförs att det finns många problem men dagens system där varje parti har egna valsedlar. Vissa valsedlar kan kastas bort eller täckas över och då kan en väljare tro att det alternativet inte finns. Dessutom innebär det nuvarande systemet ett slöseri med papper.

I motion 2016/17:2124 av Edward Riedl (M) föreslås åtgärder för att stärka valhemligheten. Motionären tar bl.a. upp att utformningen av vallokaler i dag mer bygger på hur de traditionellt varit utformade än på vad som vore praktiskt lämpligt för att skydda valhemligheten. Vidare anför motionären att väljare nu får plocka valsedlar inför öppen ridå.

I kommittémotion 2016/17:3470 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2 föreslås också åtgärder för att stärka valhemligheten. Motionärerna anför att systemet med att väljare fullt synligt ska förse sig med valsedlar innebär att valförrättarna och andra väljare kan se vilka valsedlar väljaren tar.

I motion 2016/17:610 av Fredrik Malm (L) yrkande 2 föreslås en reform av det svenska röstningsförfarandet före de allmänna valen 2022. Motionären anför att direktiven för den utredning som regeringen tillsatte i oktober 2015 för att bl.a. se över hur valhemligheten ska kunna skyddas bättre innebar att utredningen endast skulle titta på hur valsedlar tillhandahålls inom det nuvarande förfarandet. Motionären menar att hanteringen av valsedlar är problematisk och ger upphov till oräkneliga frågor. I många vallokaler är det dessutom trångt vid valsedelsborden och svårt att skydda valhemligheten.

Rickard Nordin (C) förespråkar i motion 2016/17:368 ett system med en skrivare i varje valbås i vallokaler så att den röstande själv kan skriva ut sin valsedel.

Gällande ordning

Att riksdagen ska utses genom fria, hemliga och direkta val följer av grundlag, nämligen 3 kap. 1 § regeringsformen. Vallagen innehåller bestämmelser som syftar till att trygga genomförandet av fria och hemliga val. Bestämmelserna i vallagen avser själva röstningen och innebär att väljarens valhemlighet skyddas på samma sätt vid samtliga val.

I val- och röstningslokaler (röstmottagningsställen) ska det finnas ett lämpligt antal avskilda platser med valskärmar där väljarna kan rösta utan insyn, enligt 8 kap. 1 § vallagen. Väljaren ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm. Rösten görs i ordning genom att valsedlarna läggs i valkuvert som försluts. Valkuverten lämnas därefter till röstmottagarna som efter

kontroll lägger valkuverten i valurnan. Det framgår av 7 kap. 2 och 3 §§ samt 9 kap. 7 § vallagen.

För att möjliggöra för väljare att få tillgång till valsedlar ska det i anslutning till röstmottagningsstället ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut; det anges i 8 kap. 2 § vallagen. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. Från denna plats kan väljaren ta valsedlar från ett eller flera partier, men han eller hon kan också ta med sig och använda valsedlar som distribuerats till honom eller henne på annat sätt. Bestämmelserna om hur valsedlar ska göras tillgängliga riktar sig till kommunernas valnämnder (prop. 2004/05:163 s. 121 och prop. 2013/14:124 s. 53).

I 6 kap. 1 § vallagen anges att följande slag av valsedlar ska användas vid val:

- valsedlar med parti- och valbeteckning (1)
- valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater (2)
- valsedlar med enbart valbeteckning (3).

Enligt 7 kap. 3 § andra stycket vallagen ska väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

När det gäller placeringen av valsedlar föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket vallagen att på den lämpliga plats där valsedlar kan läggas ut (se ovan) ska väljarna ha tillgång till dels valsedlar med enbart valbeteckning, dels under vissa närmare angivna förutsättningar valsedlar med parti- och valbeteckning. Enligt andra stycket i samma paragraf ska de partier som deltar i valen också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats. När den nuvarande vallagen infördes gjorde regeringen i propositionen Ny vallag bedömningen att valmyndigheternas ansvar för att väljarna har tillgång till valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater inte borde utvidgas (prop. 2004/05:163 s. 83).

Rapport från Valmyndigheten

Valmyndigheten uppmärksammar frågan om valhemligheten i rapporten Erfarenheter från valen 2014–2015 (2015:1, s. 17 f.). Valmyndigheten tog i samband med valen 2014 emot många frågor och synpunkter från väljare som kände sig övervakade av röstmottagare eller köande väljare när de tog valsedlar och som menade att valhemligheten äventyrades. Frågor och synpunkter angående valsedlarnas placering kopplat till valhemligheten verkar ha ökat vid 2014 års val jämfört med tidigare val. Även om regelverket kring valhemligheten och valsedlar är utformat så att valhemligheten ska kunna tillgodoses genom att väljarna kan ta med sig valsedlar för flera partier och bakom skärmen göra i ordning sin röst, anser Valmyndigheten att det bör övervägas om det finns bättre alternativ till dagens förfarande. Utifrån de

frågor som myndigheten mottagit bedömer Valmyndigheten att allt fler väljare uppfattar att valhemligheten kan avslöjas vid valsedelsställen.

2015 års vallagsutredning

Regeringen beslutade den 29 oktober 2015 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att överväga och lämna förslag till hur omval ska kunna genomföras snabbare än i dag samt att överväga och föreslå förändringar i fråga om hur valsedlar tillhandahålls i anslutning till röstmottagningsställen.

Utredningen, 2015 års vallagsutredning, överlämnade i oktober 2016 betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71).

Den del av uppdraget som rörde skyddet för valhemligheten gällde sättet att tillhandahålla valsedlar. Det hade bl.a. från internationella valövervakare rests invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar. Det har därmed ifrågasatts om valhemligheten upprätthålls med ett sådant system. Utredningen hade således i uppdrag att analysera och ta ställning till hur kraven kunde skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe.

Utredningen gjorde bedömningen att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett genom nuvarande valsystem. Det kunde dock förbättras. Utredningen ansåg att den ordning som därvid borde eftersträvas skulle vara så okomplicerad som möjligt och göra det enkelt för väljaren att bevara valhemligheten.

Utredningen övervägde lösningar som innebar att platsen där valsedlarna läggs ut avgränsas med skärmar eller att de tillhandahålls i ett separat rum. Möjligheten att väljaren själv skriver ut den aktuella valsedeln bakom en valskärm övervägdes också. Dessa lösningar ansågs dock komplicerade, ineffektiva eller alltför kostsamma.

Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna. Den lösningen ställer krav på andra slags valskärmar än de som används i dag. Exempelvis kan det bli aktuellt med valskärmar som har tre sidor och med utrymme för valsedlar samt med möjlighet att dra för bakom väljaren. Detta är enligt utredningen en lösning som är enkel för alla väljare att tillämpa. Vidare anfördes i betänkandet att väljaren också får vara i fred vid själva valhandlingen och erbjuds därmed ett mycket starkt skydd för valhemligheten. Därutöver gjorde utredningen bedömningen att systemet kunde förbättras ytterligare genom att valnämndernas kontroll över ordningen vid röstmottagningsställena stärks. Under utredningen hade framkommit att en del av kritiken mot systemet härrörde från situationer som berott på köbildning vid röstmottagningsställena eller annan oordning. Arbetet vid röstmottagningsställena kunde enligt utredningen stramas upp. Ytterligare förbättringar kunde också enligt

utredningen göras beträffande information och utbildning i frågor som rör valhemligheten för såväl röstmottagarna som för väljarna.

Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling i utskottet

Senast utskottet behandlade frågor om valhemlighet var våren 2016 i betänkande 2015/16:KU14. Motioner om att stärka valhemligheten ansågs då vara tillgodosedda mot bakgrund av att en särskild utredare hade i uppdrag att utreda hur skyddet för den enskilde väljaren mot yttre påverkan vid röstningen ytterligare kunde förstärkas genom att kraven på hur valsedlar görs tillgängliga i anslutning till ett röstmottagningsställe förändras. Utskottet noterade också att utredaren även kunde belysa andra frågor som var relevanta inom uppdraget.

I samma betänkande avstyrkte utskottet motionsyrkanden om gemensamma valsedlar. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning i frågan.

Tidigare hade utskottet avstyrkt en motion om gemensamma valsedlar i betänkande 2013/14:KU22. Utskottet hänvisade till att det i betänkande 2013/14:KU16 gjorts bedömningen att en partibeteckning skulle få innehålla en partisymbol, vilket underlättar för väljare att ta rätt valsedel och att riksdagen följde utskottet. Utskottet såg inte skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande om en utredning av frågan.

I betänkande 2015/16:KU14 avstyrkte utskottet även en motion om utskrivbara valsedlar i vallokalerna.

Utskottet har även vid flera tillfällen behandlat motioner om distribution av valsedlar med modern teknik, bl.a. våren 2011. Senare under samma valperiod har motsvarande yrkanden beretts i förenklad ordning. Våren 2011 förespråkade motionären att det i varje vallokal och hos förtidsröstmottagningarna skulle finnas en vanlig valsedelsmaskin som levererar de korrekta valsedlarna i samma ögonblick som den röstberättigade beslutar sig för att rösta. Utskottet bedömde (bet. 2010/11:KU 28 s. 53) att ett framtida system med elektronisk röstning skulle kunna lösa flera av de problem med distribution av valsedlar som togs upp i den då aktuella motionen och som Valmyndigheten pekat på. Mot bakgrund av det anförda fann utskottet inte skäl att föreslå några åtgärder i fråga om distribution av valsedlar.

Utskottets ställningstagande

Vad gäller yrkandena om valhemligheten anser utskottet att beredningen av förslaget från 2015 års valutredning inte bör föregripas. I fråga om gemensamma valsedlar och utskrivbara valsedlar vidhåller utskottet sina tidigare ställningstaganden. Motionsyrkandena avstyrks.

Ökat valdeltagande bland utlandssvenskar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar och tillkännager detta för regeringen.

Motionerna

I kommittémotion 2016/17:3293 av Andreas Norlén m.fl. yrkas tillkännagivanden om ökade öppettider för röstning på svenska ambassader och konsulat (yrkande 1), om förbättrad information till utlandssvenskar om reglerna för att få rösta (yrkande 2), om att ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar ska vara en högt prioriterad uppgift för utlandsmyndigheterna (yrkande 3) och om brevöstning från Sverige (yrkande 4). Motionärerna uppmärksammar att efter valen 2014 framfördes från flera håll kritik mot bristande öppettider. Myndigheterna avgör själva sina öppettider och Valmyndigheten rekommenderar att de håller öppet åtminstone någon kväll eller helgdag. Den kritik som framförts handlar enligt motionärerna framför allt om just svårigheter att hitta tider då det är möjligt att komma ifrån exempelvis jobbet för att ta sig till konsulatet eller ambassaden. Det är rimligt att anta att ökad tillgänglighet i form av ökade öppettider och fler tillfällen på kvällar och helger skulle innebära att fler får praktisk möjlighet att rösta. I rapporten Röstning från utlandet (dnr 2015:205) från riksdagens utredningstjänst finns bl.a. tider för röstmottagning redovisade från tolv utlandsmyndigheter på olika platser i världen och motionärerna konstaterar att en stor andel av utlandsmyndigheterna enbart hade öppet för röstmottagning någon enstaka lördag eller söndag och att antalet vardagar som det var möjligt att rösta efter kl. 17.00 var få. Eftersom tiden under vilken röstmottagning kan ske vid utlandsmyndigheterna är begränsad både vad gäller start- och stopptid är det extra viktigt att det under den tidsperiod röstning är möjligt är lätt för utlandssvenskar att avlägga sin röst. Öppettiderna, inte minst vad gäller öppethållande på kvällar och helger, bör därför inför kommande val förbättras.

Vidare anför motionärerna att de svenska utlandsmyndigheterna aktivt borde upplysa utlandssvenskar om att de efter tio år behöver anmäla sig för att finnas kvar i röstlängden och om de olika sätt på vilka det är möjligt att rösta och de regler som omgärdar röstningen. Det är enligt motionärerna angeläget att regeringen instruerar utlandsmyndigheterna att främjande av ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar är en högt prioriterad uppgift och att den verkar för att utlandsmyndigheterna arbetar i den riktningen genom såväl god och proaktiv informationsspridning som generösa öppettider för röstmottagning.

Slutligen finns det enligt motionärerna skäl att utreda huruvida det borde bli möjligt för utlandssvenskar att under vissa förutsättningar kunna brevrösta från Sverige.

Gällande ordning m.m.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska, enligt 5 kap. 8 § tredje stycket vallagen, den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. Ett utlandsröstkort ska innehålla uppgift om väljarens namn och vilket val som väljaren får delta i, enligt 9 § andra stycket samma kapitel. Enligt 10 § kan väljare som har behov av det få dubblettröstkort. Dubblettröstkort tillhandahålls av den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen. Den som vill ha ett dubblettröstkort ska lämna uppgift om sitt namn och personnummer.

Enligt 5 kap. 2 § vallagen ska svenska medborgare som inte längre är folkbokförda här i landet tas upp i röstlängd under tio år från den dag folkbokföringen upphörde. Därefter ska de, för tio år i sänder, tas med i röstlängden endast om de skriftligen har anmält sin adress hos Skatteverket. Om den centrala valmyndigheten vid val till riksdagen eller Europaparlamentet senast dagen före valdagen tar emot en röst från en svensk medborgare som inte längre är folkbokförd här i landet och som inte är upptagen i röstlängd, ska myndigheten lägga till väljaren i röstlängden. Rösten ska alltid anses som en anmälan enligt första stycket, även om den tagits emot senare än dagen före valdagen.

Enligt 4 kap. 25 § vallagen bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

Vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt vid val till Europaparlamentet får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 24:e dagen före valdagen, enligt 10 kap. 2 § första stycket 2. Vid andra val får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 20:e dagen före valdagen, enligt andra stycket 2 i samma paragraf. Röstmottagningen får pågå hos en utlandsmyndighet så länge att de fönsterkuvert som har gjorts i ordning kan antas vara hos den centrala valmyndigheten senast dagen före valdagen, enligt tredje stycket 2.

För vallokaler och röstningslokaler i Sverige gäller att vid val till Europaparlamentet ska en vallokal som huvudregel vara öppen för röstning mellan kl. 8.00 och 21.00, och vid övriga val mellan kl. 8.00 och 20.00; det framgår av 4 kap. 21 § vallagen. Beträffande röstningslokaler föreskrivs i 22 § samma kapitel att i val som gäller hela landet ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Enligt 7 kap. 11 § vallagen får väljare som vistas utomlands eller ombord på ett fartyg i utrikes fart rösta genom brev. Brevröster får, enligt 12 § samma kapitel, göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Vid andra val än ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet får brevröster dock göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas.

Utredningsbetänkandet Låt fler forma framtiden!

Demokratiutredningen har i sitt betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) uppmärksammat att valdeltagandet bland utlandssvenskar är särskilt lågt. Det låga valdeltagandet kan enligt utredningen förklaras av ointresse och av avståndet till Sverige. En utlandsboende exponeras inte i samma utsträckning för samhällsdebatter i Sverige eller för mediernas bevakning av valrörelsen. Det är också tydligt att de politiska partierna ägnar begränsad energi åt att få utlandsboende svenskar att rösta. Få partier har någon formell representation utomlands.

Enligt Demokratiutredningen är det också troligt att flera utlandsboende saknar kunskap om att de måste anmäla sig till Skatteverket om de bytt adress eller varit borta från Sverige mer än tio år. Det är dessutom relativt krångligt att rösta som utlandsboende. Många utlandsmyndigheter och honorära konsulat har begränsade öppettider för röstning och är sällan öppna på helger. Detta innebär att den som måste resa för att ta sig till en ambassad sällan har praktisk möjlighet att rösta där. Det är visserligen möjligt att brev rösta som utlandssvensk, men det kräver bl.a. två vittnen och att kuvertet är avsänt från utlandet. Det gör att en utlandssvensk som är i Sverige under valet inte kan brev rösta. Den utlandssvensk som vill rösta i Sverige kan däremot beställa ett dubbletröstkort och förtidsrösta i en röstmottagningslokal.

Demokratiutredningen anser att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandsboende svenskar. För att underlätta röstandet för denna väljargrupp anser utredningen att det vore lämpligt att låta samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan innan valet samt lördagen innan valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat eller varit borta mer än tio år. Utredningen anser därutöver att frågor om hur röstningsförfarandet för utlandsboende kan underlättas bör ses över i en framtida vallagsutredning.

Utredningens betänkande bereds inom Regeringskansliet.

Utredningstjänstens rapport Röstning från utlandet

Riksdagens utredningstjänst har tagit fram rapporten Röstning från utlandet (2015:205). I rapporten finns bl.a. uppgifter om tillgänglighet och bemanning.

När det gäller tillgänglighet framgår att Valmyndigheten går ut med en förfrågan till alla utlandsmyndigheter om var de planerar att ordna röstmottagning (vilka ambassader och konsulat). Formellt är det Valmyndigheten som i samråd med Utrikesdepartementet beslutar om på vilka platser det ska anordnas röstmottagning, men Valmyndigheten menar att beslutet i praktiken ligger hos respektive utlandsmyndighet. Om något land eller någon region meddelar att man inte kommer att tillhandahålla röstmottagning brukar Valmyndigheten återkoppla för att få en förklaring och för att poängtera vikten av god tillgänglighet i alla områden med många utlandssvenskar. Enligt Utrikesdepartementet är det chefen för utlandsmyndigheten som beslutar om röstmottagning är lämplig i verksamhetslandet samt föreslår röstmottagningsställen och öppettider. En synpunkt som Utrikesdepartementet kan ha är lämpligheten att genomföra röstmottagning mot bakgrund av säkerhetsläget på en specifik ort.

Beträffande öppettiderna beslutar varje utlandsmyndighet själv hur den ska hålla öppet för röstmottagning. Valmyndigheten går ut med en rekommendation att det åtminstone bör hållas öppet någon kväll och helgdag så att människor som arbetar dagtid ska ha en möjlighet att rösta.

När Valmyndigheten fått in alla uppgifter från utlandsmyndigheterna om vilka platser och öppettider som kan tillhandahållas fattas ett formellt beslut i samråd med Utrikesdepartementet. Informationen om tillgänglighet för utlandssvenskar att rösta kommuniceras sedan på Valmyndighetens webbplats (val.se). När det gäller bemanning anges i rapporten att utlandsmyndigheterna inte tilldelas extra anslag för att hantera röstmottagning utan att det ingår i deras ordinarie uppdrag. Valmyndigheten står för valmaterialet men bemanningen får ambassaderna och konsulaten hantera.

Utrikesdepartementet anser att tillgängligheten är god för utlandssvenskar att rösta och att röstmottagning utomlands är en högt prioriterad fråga då det är en författningsreglerad verksamhet. Utrikesdepartementet pekar enligt rapporten på att röstmottagning erbjöds vid över 200 utlandsmyndigheter och honorärkonsulat världen över 2014, vilket avspeglar att det är en prioriterad fråga. Utrikesdepartementet pekar också på att många av dessa beskickningar erbjöd utökade öppettider just för röstmottagning.

Valmyndigheten genomför en informationskampanj för utlandssvenskar varje valår. Information och material skickas ut till alla svenskar som finns upptagna i röstlängden och har en adress registrerad hos Skatteverket. Dessutom finns all information om hur poströstning och röstning i röstmottagningslokal utomlands fungerar på Valmyndighetens webbplats (val.se). Valmyndigheten annonserar även i ”Svenskar i världen” och utlandsmyndigheterna informerar via sina kontakter.

När det gäller valdeltagande har Utredningstjänsten hämtat uppgifter från Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats. Valdeltagandet bland utlandssvenskar valen 2002, 2006, 2010 och 2014 uppgick till mellan 27 och 32 procent. Valdeltagandet grundar sig på antalet mottagna röster delat på det totala antalet som finns upptaget i röstlängden, dvs. inte det totala antalet som

uppfyller kriterierna för rösträtt och som skulle få rösta om de anmälde sig till röstlängden. Det gör att det inte går att få fram en säker siffra. För hela befolkningen uppgick valdeltagandet samma år till mellan 80 och 85,8 procent, beräknat på samma sätt som för utlandssvenskar och således med samma osäkerhet.

Tidigare behandling i utskottet

Våren 2016 avstyrkte utskottet (bet. 2015/16:KU14) motsvarande yrkanden om att öka valdeltagandet för utlandssvenskar. I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Utskottet vill framhålla att det är viktigt att alla röstberättigade som vill utnyttja sin rösträtt också har goda förutsättningar att göra det. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Utrikesdepartementet anser att röstmottagning utomlands är en högt prioriterad fråga. Demokratiutredningen har uttalat att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar. Samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt utredningen vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan före valet samt lördagen före valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt Demokratiutredningen också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat för mer än tio år sedan eller varit borta i mer än tio år. I avvaktan på den pågående beredningen av Demokratiutredningens betänkande anser utskottet inte att det finns skäl att göra något av de tillkännagivanden som föreslås i motion 2015/16:2498 yrkande 1–4, vilka därför avstyrks.

Utskottets ställningstagande

Valsystemet och förutsättningarna för röstning är av stor betydelse för det svenska demokratiska styrelseskicket. Det är därför viktigt att både ansvariga myndigheter och den lagstiftande församlingen är lyhörda för de synpunkter som framförs från väljare om brister och förbättringsmöjligheter i fråga om hur valen genomförs. Demokratiutredningen har i sitt betänkande uppmärksammat att valdeltagandet bland utlandssvenskar är särskilt lågt. Det låga valdeltagandet kan ha många orsaker. I de delar det beror på sådana hinder som står inom myndigheternas och lagstiftarens makt att undanröja är det också rimligt att så sker.

Ökad tillgänglighet i form av ändrade öppettider skulle sannolikt leda till ett högre valdeltagande. Öppettiderna för röstning på svenska ambassader och konsulat, inte minst vad gäller öppethållande på kvällar och helger, bör därför inför kommande val förbättras. Ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar bör vara en prioriterad uppgift för utlandsmyndigheterna. Vidare bör utlandssvenskar ges bättre information om reglerna för att rösta, bl.a. om att en utlandssvensk efter tio år behöver anmäla sig för att finnas kvar i röstlängden.

Eftersom dessa förbättringsåtgärder kan genomföras utan lagändringar anser utskottet inte att det finns skäl att avvakta beredningen av

Demokratiutredningens betänkande. Regeringen bör redan nu verka för att sådana förbättringar genomförs.

För att en utlandssvensk ska kunna rösta i Sverige krävs ett dubblettröstkort. Det går inte att brevrösta från Sverige. Snäva tidsramar kan försvåra för utlandssvenskar som vill rösta, men som reser till Sverige innan brevröstningsmaterial finns tillgängligt. Det finns därför skäl att utreda huruvida det borde bli möjligt för utlandssvenskar att under vissa förutsättningar kunna brevrösta även från Sverige.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rösträttsålder, rösträtt och medborgarskap, personval, objektiva jämförelser mellan partiers valprogram, skilda valdagar, namn på valkretsar och en särskild valkrets för utlandssvenskar.

Jämför särskilda yttrandena 1 (M, C, L, KD), 2 (SD) och 3 (V).

I betänkandet behandlas motionsförslag om samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet tidigare behandlat under valperioden. Detta har gjorts i betänkande 2015/16:KU13 och betänkande 2015/16:KU14. Riksdagen har i enlighet med utskottets förslag avslagit motionsyrkandena. Utskottet vidhåller sina tidigare uppfattningar och avstyrker motionerna 2016/17:264 (V) yrkandena 1 och 2, 2016/17:409 (M), 2016/17:1265 (M) yrkande 3, 2016/17:1321 (MP), 2016/17:1456 (M), 2016/17:1468 (M) delyrkandena 2 och 3, 2016/17:1557 (M), 2016/17:1774 (L) yrkandena 1–4, 2016/17:1791 (M), 2016/17:2343 (SD) yrkandena 1–3, 2016/17:2990 (C), 2016/17:3086 (M, C, KD) yrkandena 1 och 2, 2016/17:3324 (M) yrkande 1.1 och 2016/17:3470 (L) yrkande 3.

Reservationer

1. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år, punkt 1 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2016/17:61 av Robert Hannah (L) och
2016/17:264 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 3 och
bifaller delvis motion
2016/17:3318 av Jabar Amin (MP).

Ställningstagande

Att sänka rösträttsåldern är en möjlighet att vitalisera demokratin och ge fler personer möjlighet att delta aktivt i demokratin. Ungdomsorganisationer, forskare, myndigheter och statliga utredningar har föreslagit en sänkt rösträttsålder. Nu senast har Demokratiutredningen föreslagit en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid valen till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Utredningen har lämnat flera förslag som är under beredning. Min uppfattning är att regeringen bör prioritera frågan om försök med sänkt rösträttsålder.

Ett huvudsyfte med sänkt rösträttsålder skulle vara att ta till vara ungas intresse och engagemang för politik och ge unga ett direkt inflytande över samhällsutvecklingen, vilket är ett av målen för ungdomspolitiken. Erfarenheterna av en sänkning av rösträttsåldern i andra länder är goda. En annan fördel med att sänka rösträttsåldern till 16 år är att den genomsnittliga åldern på förstagångsväljarna sjunker från 20 år till 18 år. Det innebär att en majoritet av förstagångsväljarna kommer att gå i gymnasiet när de röstar första gången, vilket ger utbildningsväsendet en möjlighet att utveckla sitt demokratiarbete.

Jag anser därför att regeringen bör utreda möjligheten och återkomma med förslag om att införa en försöksverksamhet i en eller flera kommuner med en sänkning av rösträttsåldern till 16 år vid val till kommunfullmäktige.

2. Valbarhet, punkt 3 (SD)

av Jonas Millard (SD) och Fredrik Eriksson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3324 av Jan Ericson m.fl. (M) yrkande 1.2 och avslår motion

2016/17:691 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Medborgarskapet måste enligt vår mening få ett större värde än i dag och det måste bli en tydligare skillnad mellan att vara medborgare och att inte vara det. Valbarhet till såväl riksdagen som till landstings- och kommunfullmäktige ska självklart vara kopplat till medborgarskapet. Till landstings- och kommunfullmäktige är i dag, förutom svenska medborgare, även unionsmedborgare samt medborgare i Island och Norge valbara. Dessutom är andra utlänningar som varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen valbara.

Vi anser att regeringen bör utreda och återkomma med förslag om att i största möjliga utsträckning – med beaktande av EU-rätten – begränsa valbarheten till landstings- och kommunfullmäktige till svenska medborgare. Vidare bör regeringen utreda möjligheterna att enligt rådets direktiv 94/80/EG bestämma att endast svenska medborgare ska vara valbara till landstings- och kommunstyrelse.

3. Valhemlighet och valsedlar, punkt 4 (SD)

av Jonas Millard (SD) och Fredrik Eriksson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:252 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2 samt

2016/17:2277 av Markus Wiechel (SD) och

avslår motionerna

2016/17:368 av Rickard Nordin (C),

2016/17:610 av Fredrik Malm (L) yrkande 2,

2016/17:2124 av Edward Riedl (M) och

2016/17:3470 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Det finns många problem men dagens system där varje parti har egna valsedlar. Vissa valsedlar kan kastas bort eller täckas över och då kan en väljare tro att det alternativet inte finns. Dessutom innebär det nuvarande systemet ett slöseri med papper. Vi anser att ett system med gemensamma valsedlar skulle lösa dessa problem. Varje valsedel kan innehålla namnen på de partier som anmält att de ställer upp i valet. På valsedeln kan även finnas en blank ruta så att väljaren kan rösta på ett parti som inte förannmält sitt deltagande i valet. Vidare ska på valsedeln finnas utrymme för att ange personröster.

Ett system med gemensamma valsedlar skulle lösa det problem för valhemligheten som ordningen att väljaren öppet ska ta valsedlar från ett bord skapar. Vi anser att gemensamma valsedlar är en betydligt bättre lösning än det förslag om valsedlar i valbåsen som 2015 års vallagsutredning föreslagit.

Mot denna bakgrund anser vi att regeringen för att säkra valhemligheten bör utreda möjligheten att införa ett system med gemensamma valsedlar.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (M, C, L, KD)

Andreas Norlén (M), Annicka Engblom (M), Maria Abrahamsson (M), Per-Ingvar Johnsson (C), Patrick Reslow (M), Allan Widman (L) och Sofia Modigh (KD) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt vissa motionsförslag.

När det gäller frågorna om personval hänvisar vi till det som Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna anförde i sitt särskilda yttrande i betänkande 2015/16:KU13.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (SD)

Jonas Millard (SD) och Fredrik Eriksson (SD) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt vissa motionsförslag.

Vi hänvisar när det gäller frågor om rösträtt och medborgarskap till vårt ställningstagande i motsvarande frågor i betänkande 2015/16:KU13. Vi vidhåller dessa synpunkter men avstår från att på nytt ge uttryck för en avvikande mening i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 6 (V)

Mia Sydow Mölleby (V) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt vissa motionsförslag.

Jag hänvisar när det gäller frågor om rösträtt och medborgarskap och rösträttsålder, utom vad gäller de frågor om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder som behandlas i detta betänkande, till mitt ställningstagande i motsvarande frågor i betänkande 2015/16:KU13. Jag vidhåller dessa synpunkter men avstår från att på nytt ge uttryck för en avvikande mening i en reservation.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:61 av Robert Hannah (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa försöksverksamhet med rösträtt från 16 år i 2018 och 2022 års kommunalval för de kommuner som önskar vara en del av försöksverksamheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:252 av Angelika Bengtsson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över valhemligheten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett valsysteem med en gemensam valsedel för alla partier och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:264 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vallagen (2005:837) bör ändras så att rösträtt till riksdagen följer samma system som rösträtt i kommunalvalen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vallagen (2005:837) bör ändras så att rösträtten gäller fr.o.m. det år som den enskilde fyller 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en försöksverksamhet, i en eller flera kommuner, med att sänka rösträttsåldern till 16 år vid val till kommunfullmäktige och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:368 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett system med utskrivbara valsedlar i vallokaler och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:409 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av vallagen för att kunna föreslå ett ökat inslag av personval och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:610 av Fredrik Malm (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta nödvändiga åtgärder för att uppnå en oberoende valövervakning av de svenska valen 2018 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föreslå en mer omfattande reform av det svenska röstningsförfarandet som kan genomföras före de allmänna valen 2022 och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:691 av Anna Hagwall (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höjd åldersgräns och tidigare yrkeserfarenhet ska vara krav för valbarhet till riksdagen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1265 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat inslag av personval i de allmänna valen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1321 av Jabar Amin (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen i syfte att behandla alla utländska medborgare som är folkbokförda i Sverige lika i samband med kommunala val och landstingsval och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1456 av Hans Wallmark (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bilda en särskild valkrets för utlandssvenskar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1468 av Borian Åberg (M):

Del 2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en reformering av riksdagen och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser återinförandet av skilda valdagar.

2016/17:1468 av Borian Åberg (M):

Del 3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en reformering av riksdagen och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser stärkt personval.

2016/17:1557 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa metoder så att väljarna kan göra objektiva jämförelser mellan olika partiers valprogram, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:1774 av Birgitta Ohlsson (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrens i personvalet till riksdagen bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrens i personvalet till kommunfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrens i personvalet till landstingsfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrens i personvalet till regionfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1791 av Fredrik Schulte (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avveckla personvalsspärren och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2124 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur vi kan stärka valhemligheten i de svenska allmänna valen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2277 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma valsedlar för lika villkor och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2343 av Kent Ekeröth m.fl. (SD):

1. Riksdagen beslutar om ändring i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar enligt nedanstående lagförslag.
2. Riksdagen beslutar om ändring i kommunallagen (1991:900) enligt nedanstående lagförslag.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utföra de eventuella följdändringar i andra lagar som krävs på grund av ändringarna enligt yrkandena 1 och 2 ovan och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2990 av Peter Helander och Staffan Danielsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rösträtten vid allmänna val ska gälla alla som fyller 18 år under det kalenderår ett val inträffar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3086 av Cecilia Widegren m.fl. (M, C, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående se över namnen på de valkretsar som efter regionaliseringsförsöksverksamheten tagits bort av byråkratiska skäl, för att kunna återgå till ursprungsnamnen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se till att inför valet 2018 låta respektive valkrets få sitt ursprungsnamn tillbaka, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:3293 av Andreas Norlén m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade öppettider för röstning på svenska ambassader och konsulat och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad information till utlandssvenskar om reglerna för att få rösta och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar som en prioriterad uppgift för utlandsmyndigheterna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om brevröstning från Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3318 av Jabar Amin (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga införandet av en sänkning av rösträttsåldern till 16 år, om än på försök, och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3324 av Jan Ericson m.fl. (M):

- 1.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av att uppdatera betydelsen av svenskt medborgarskap när det gäller rösträtt och valbarhet och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser frågor om rösträtt.

- 1.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av att uppdatera betydelsen av svenskt medborgarskap när det gäller rösträtt och valbarhet och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser frågor om valbarhet.

2016/17:3470 av Tina Acketoft m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om valhemligheten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sänkta spärrar i personvalssystemet och tillkännager detta för regeringen.